

აგნოს დაავადების მიზეზს /ზ. ფროიდი/ იხ. ოცნება.

დღიურის წარმოების მეთოდი – ბვის ფს-კური განვითარების კვლევის ძირითადი მეთოდი, განსაკუთრებით ადრიაანი ბ-ვობის პერიოდში /დაბადებიდან 1–2 წელს/: აწარმოებენ ყოველდღიურ სისტემატურ დაკვირვებას ბ-ვზე, ფოტოგრაფიული სიზუსტით აღრიცხავენ მის ცხოვრების მოვლენებს ყოველმხრივ, მის ქცევაში მომხდარ ყოველ ცვლილებას. ამ მეთოდით მოპოვებული მასალის დამუშავება ბვის განვითარების სრულ სურათს იძლევა.

ქ

ეგზალტაცია /ლათ. exaltatio / – ამაღლებული, აწეული სულიერი მდგომარეობა, დიდი ემოციური აგზნებულობა, უკიდურესი აღფრთოვანება, ექსტაზის მდგომარეობა. /იხ. ექსტაზი/.

ეგზოგენური /ბერძ. exō – გარეშე, გარეთ და genes – გვარი, წარმოშობა / – ცოცხალ ორგანიზმში, გარე პირობებით ან ფაქტორებით წარმოქმნილი რაიმე მოვლენა. | საწინ. ენდოგენური.

ეგო /ლათ. ego – მე/-საკუთარი პიროვნება, ტერმ. გაგრცელებულია განსაკ. ამერ. სოც. ფს-გიაში.

ეგოიზმი /ფრანგ. égoïsme, – ლათ. ego-დან / – ფს-გიაში. – ად-ნის ხასიათის თვისება, რაც თავისი თავისკენ მიმართული სიყვარულის გრძნობისა და საკუთარი სარგებლიანობის საფუძველზეა აღმოცენებული. აშკარად გამოვლენილი ეგოიზმის თვისების მქონე ადამიანს ეგოისტი ეწოდება. მას ახასიათებს თავისი თავის გადამეტებული პატივისცემა, პატივმოყვარეობა, მის ზრუნვის საგანს ყოველთვის და პირველ რიგში, საკუთარი პიროვნების კეთილდღეობა შეადგენს. იგი ცდილობს უპირველესად თავისი მოთხოვნილებები და სურვილები დააკმაყოფილოს, ყველაფერში უპირატესობას საკუთარ პიროვნებას აკუთვნებს, წინა პლანზე თავის ინდივიდუალობას აყენებს; სხვა ადამიანი, საზოგადოება, ერი, სახელმწიფო არ წარმოადგენენ მისთვის საკუთარ ინდივიდუალობაზე მაღლა მდგომ ღირებულებებს. მათ ღირებულება აქვთ იმდენად, რამდენადაც ისინი მისი პირადი ზრახვების და მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების საშუალებებია; მათთვის მსხვერპლის გაღების მიზნით ის ნაბიჯს არ გადადგამს. ეგოისტი ადამიანის რწმენას გამოხატავს ქართული ანდაზა: „ჯერ თავო და თავო, მერე ცოლო და შვილო“. საპირ. ცნებაა ალტრუიზმი /იხ. /.

ეგოცენტრიზმი /ლათ. Ego და centrum – ცენტრი / – საკუთარი პიროვნების დაყენება სამყაროს ცენტრში, ეგოცენტრული პიროვნება თავის მსჯელობებში და შეხედულებებში, გარემოსთან დამოკიდებულების საკითხებში თავისი საკუთარი მოთხოვნილებიდან და ინტერესებიდან გამომდის, ეგოისტი სუბიექტი ყოველთვის ეგოცენტრულია, მაგრამ

ეგოცენტრიზმი ყოველთვის არ გულისხმობს ეგოიზმს, იგი უფრო მსოფლ-
მხედველობრივი ცნებაა.

ბ-ვის ფს-გიაში: კონცეფცია ბ-ვის აზროვნებისა და მსოფლმხედვე-
ლობის შესახებ. ეკუთვნის ფრანგ|ფს-გს უან' პიაჟეს /დ. 1896 /. ამ კონ-
ცეფციის თანახმად, ბ-ვის აზროვნება 3-7 წლამდე ეგოცენტრულია, მის-
თვის უცხოა სხვის თვალსაზრისზე დგომა, მოვლენებს და|საგნებს იგი
მხოლოდ საკუთარი თვალსაზრისით განიხილავს და წვდება. მაგ., პია-
ჟეს თქმით: „ბ-ვმა იცის, რომ მას ძმები ჰყავს, მაგრამ ჰყავთ თუ
არა მის ძმებსაც ძმა, ამას ვერ გეტყვით“. ე. ი. აზროვნებაში მას სხვის
თვალსაზრისზე დგომა არ შეუძლია. პიაჟეს აზრით, ბ-ვის ეგოცენტრუ-
ლი მსოფლმხედველობისათვის და აზროვნებისათვის დამახასიათებელია:
სინკრეტიზმი, პარტიციპაცია, ნაცვლად ნამდვილი კაუზალობისა, ანიმი-
ზმი და არტიფიციალიზმი /იხ/.

ეგოცენტრული მეტყველება — მეტყველების თავისებური ფორმა,
დამახასიათებელია ბ-ვის მეტყველებისათვის 7 წლის ასაკამდე. ცნობილია,
რომ ბ-ვის მეტყველება, რ-რც მეტყველება საერთოდ, სოციალური კონ-
ტაქტის დამყარებას ემსახურება. მაგრამ შემჩნეულია, რომ ბ-ვი არა
მარტო მაშინ მეტყველებს, როცა სხვას უზიარებს თავის აზრს, არამედ
მაშინაც, როდესაც მარტოა: თავის თავს ელაპარაკება. განსაკუთრებით
შესამჩნევია ეს თამაშის პროცესში, თითქოს აქ ბ-ვის მეტყველება მისი
მოქმედების „აკომპანემენტს“ წარმოადგენს. ამ ფაქტს პირველად უან
პიაჟემ მიაქცია ყურადღება და მას „ეგოცენტრული მეტყველება“ უწო-
და.

ეგგენიკა — /ბერძ. eugeneia — კეთილშობილური წარმოშობა/ — მო-
ძღვრება აღ-ნის მემკვიდრეობის გაუმჯობესების შესახებ საგანგებო
ბიოლოგიური საშუალებებით, სახელდობრ: მემკვიდრეობის ჰიგიენით და
ნაკლოვანი /ანომალური/ შთამომავლობის თავიდან აცილებით.

ევკოლია /ბერძ. eukolia — კმაყოფილად ყოფნა/ — მზიარულ გუნება-
ზე, კარგ ხასიათზე ყოფნა, სასიამოვნო განცდების | ქონა.

ი. ბანზენის მიხედვით /1867/ | ე-ლური ტიპის ადამიანი ტკივილის ამ-
ტანია, უძლებს დიდ ტკივილსაც კი, საწინ. დისკოლური ტიპი კი ტკივილს
ვერ იტანს /იხ. | დისკოლია/.

ევოლუცია /ლათ. evolutio — გაშლა, განვითარება/ — ფს-გიაში: ორ-
განიზმის ფსიქო-ფიზიკური განვითარება /იხ. განვითარება/.

ევფორია /ბერძ. euphoria — კარგ გუნებაზე ყოფნა/ — აწეული ემო-
ციური მდგომარეობა, ჯარბობს კარგი გუნება-განწყობა: აღ-ნი კმაყო-
ფილია, მზიარული, ბევრს ლაპარაკობს, უზრუნველია. ახას. უმოქმედობა,
პასიურობა. | ე დაკავშირებულია თავის ტვინის ორგანულ დაზიანებასთან
| 118

/ტვინის ქრავმა, არტერიოსკლეროზი, პროგრესული დამბლა, ტვინის სიმსივნე/.

ეთნიკური ფსიქოლოგია – იხ. ხალხთა ფსიქოლოგია.

ეთნოგრაფია /ბერძ. ethnos – ხალხი და graphō აღვწერ/ – მეცნიერება, რ-იც აღწერს ხალხთა განაწილებას დედამიწაზე, შეისწავლის მათ ცხოვრებას, სულიერ და ნივთიერ კულტურას.

ეთოლოგია /ბერძ. – ethos ჩვეულება, logos – მოძღვრება/ – 1. მოძღვრება აღ-ნთა ჩვეულებების შესახებ. 2. მოძღვრება აღ-ნის ქსასიხათის თავისებურებების შესახებ /ჯ. სტ. მილი/. 3. ე. დღეს ეწოდება ცხოველთა ფს-გიას /ნ. ტინბერგენი, კ. ლორენცი/. იხ. ცხოველთა ფს-გია.

ეიდეტური ხატი /ბერძ. eidos – ხატი, სახე/ – წარმოდგენის თავისებური სახე. არიან აღ-ნები, რ-თაც რაიმე საგნის ან სიტუაციის მოგონება ჩვეულებრივ წარმოდგენას კი არ აღუძრავს, არამედ იწვევს მათში ამ საგნის კვლავ აღქმისებურ ხილვას, ხატს, ვითომ საგანი მათ წინაშე კვლავ რეალურად არსებობდეს. ე. ხ-ს შინაარსის დასაზუსტებლად უნდა გამოვყოთ იგი მოსაზღვრე სამი ფენომენიდან: აღქმიდან, წარმოდგენიდან და მხედველობის თანამიმდევრული კვალიდან. 1. ე. ხ-ს აღქმის სიცხადე ახასიათებს; სუბ. ხედავს სივრცეში თავის მოგონების საგანს ისე, როგორც ეს აღქმის შემთხვევაში ხდება და ეს უშუალო ხილვა ანიჭებს მიღებულ ხატს აღქმისებურ გამოკვეთილობას და სიცხადეს. მაგრამ აღქმა ის მაინც არ არის. რადგან აღქმის ძირითად ნიშანს – საგნის ამჟამად მოცემულობის განცდას აქ აღგილი არა აქვს, და ეს ფაქტი თვით სუბიექტის ცნობიერებაშიც არის ასახული: სუბ-მა იცის, რომ საგანი ნამდვილად მის წინაშე არ არის, თუმცა ხედავს მას. 2. ე. ხ., ისე რ-რც წარმოდგენა, თუმცა კი მოგონებითაა გამოწვეული, მაგრამ იგი არც წარმოდგენაა, რადგან იგი საგნის რეალური ხილვის სიცხადით განიცდება. საგნის ხატში სუბ. ამჩნევს ისეთ უმნიშვნელო დეტალებსაც კი, რ-თა მოტანა წარმოდგენას არ შეუძლია, მათი დადასტურება მხოლოდ უშუალო ხილვის პირობებში შეიძლება. წარმოდგენა კი, ჩვეულებრივ, ნანახის და განცდილის გაფერმკრთალებული და დაპატარავებული სახეა. 3. ე. ხ. გვაგონებს მხედველობის თანამიმდევარ კვალს: ისიც, როგორც თანამიმდევარი კვალი, საგნის აღქმის შემდეგ კვლავ ჩნდება სივრცეში მხედველობის ველში, მაგრამ ე. ხ. მხედველობის კვალისაგან მაინც განსხვავდება: ა/ იგი არასოდეს არ გადადის შემავსებელ ფერში, იგი ყოველთვის იმავე ფერისაა, რა ფერისაც იყო თავიდან აღქმის დროს; ბ/ თანამიმდევრული კვალი ემერტის კანონს ემორჩილება, ე. ი. კვალის სიდიდე პირდაპირპროპორციულია საპროექციო მანძილთან /იხ. ემერტის კანონი/, ე. ე. ხ. კი საპროექციო მანძილის გაგლენას არ განიცდის. ამრიგად, ე. ხ. არც

აღქმას, არც წარმოდგენას და არც მხედველობითი კვალი, თუმცა ყველა მათთან საერთო აქვს: იგი მათთან ახლო მდგომი „მეხსიერებისკენ“ გარდამავალი ფენომენია.

რაც მეხსიერების მოვლენა, | ე. ბ. განვითარებულ, ჩვეულებრივ მეხსიერებაზე უფრო დაბალ, პრიმიტიულ ფორმად ითვლება.

| ე. ბ.-ის ნებისმიერი გამოწვევა არ შეიძლება. ზრდადამთავრებულ ად-ნებში იგი გამონაკლისის სახით გვხვდება. გავრცელებულია ბევრის ასაკში, რის გამო მას ასაკობრივ მოვლენადაც კი თვლიან. დადასტურებულია, რომ | ე. ბ.-ზე უარყოფითად მოქმედებს კალციუმი. კალციუმის ზემოქმედება სპობს ეიდეტურ მოვლენას. ამიტომ მისი გავრცელებულობა გეოგრაფიულ პირობებზე დაცაა დამოკიდებული: სადაც სასმელი | წყალი მდიდარია კალციუმით იქ | ე. ბ.-ს ადგილი არა აქვს. კალციუმის ნაკლებობა ორგანიზმში | ე. ბ.-ს გამომწვევი ფაქტორია.

| ე. ბ. პირველად ავსტრიელმა ექიმმა, ოფთალმოლოგმა, ე. ურბანჩიჩმა აღმოაჩინა /1907/. ექსპერულად კი იგი იველია გერმანელმა ფს-გმა ე. იენშმა /1911/ და დაადასტურა ეიდეტუკოსთა ორი განსხვავებული ტიპი: ტეტანოიდური და ბაზედოვოიდური. „ტეტანოიდური“ ტიპის | ე. ბ. ტლანქია, უძრავი და იძულებით ხასიათს ატარებს, რამდენადაც მისი არც გამოწვევა და არც გაქრობა სუბ-ის ნებაზე დამოკიდებული არ არის. „ბაზედოვოიდური“ ტიპის ხატი კი, პირიქით, უფრო მოძრავია, სუბ-ის ნებას ადვილად ემორჩილება: ასეთ ტიპის ეიდეტუკოსს შეუძლია ხატი ნებისმიერად გამოიწვიოს, შეცვალოს ან გააქროს.

ეკოლოგია /ბერძ. oikos — სახლი და logos მოძღვრება/ — ბიოლოგიის დარგი, შეისწავლის ორგანიზმის /მცენარის, ცხოველის/ დამოკიდებულებას გარემოსთან. ტერ. „ე“ შემოტანილია ე. ჰეკელის მიერ /1866/.

ექფორია /ბერძ. ekphora | გამოტანა / — მეხსიერების ფუნქცია: წინათ მიღებული შთაბეჭდილების კვლავ აღდგენა, გახსენება, ენგრამის განახლება. /იხ. ენგრამი/. გალიზიანებას, რაც გახსენებას იწვევს, | ე-ული გალიზიანება ეწოდება. რ. ზემონმა|ე-ის კანონი დაადგინა, რის მიხედვით ენგრამთა კომპლექსში შემავალი რაიმე ცალკე გრძნობადი შთაბეჭდილების აგზნება მთელი კომპლექსის აგზნებას იწვევს.

ელან ვიტალი /ფრანგ. Elan vital — სასიცოცხლო სწრაფვა/ — ფილოსოფიის ტერ. „ე. ვ.“ შემოღებულია ანრი ბერგსონის მიერ, მისი მეტაფიზიკის ერთ-ერთი ძირითადი ცნება აღნიშნავს „ზეცნობიერებიდან მომდინარე სასიცოცხლო სწრაფვას“.

ელემენტარული გრძნობები — იხ. გრძნობა.

ელემენტის ფსიქოლოგია — მიმართულება ფს-გიაში. ცდილობს გამოწინახოს ისეთი ელემენტარული განცდა, რ-სგან ფს-კურ განცდათა სამი კლასი-აზროვნება, ნებელობა, გრძნობა აიგება. ის ვარაუდობს, რომ მიუხედა-

ვად განცდათ ამ კლასებს შორის არსებული სხვაობისა, მაინც შეიძლება ვიფიქროთ, რომ ყველა ისინი ერთი და იგივე „საშენი/მასალისაგანა“ აგებული. ამ საკითხზე სხვადასხვა შეხედულება არსებობს: 1. არიან ფსიქოლოგები /3. მიუნსტერბერგი, თ. ციჰენი/, რ-თაც ადამიანი ფსიქის მთელი შინაარსი ერთადერთი ელემენტარული განცდიდან გამოჰყავთ; მათი აზრით, ასეთ ელემენტს შეგრძნება წარმოადგენს. განცდების სა-მივე კლასი /შემეცნება, გრძნობა, ნებელობა/ შეგრძნებების ამა თუ იმ კომბინაციით აიგება. 2. ზოგი ფს-გის აზრით, ორი ელემენტარული განცდა უნდა არსებობდეს—შეგრძნება და მარტივი გრძნობა, რ-თაგან აღ-ნის მთელი სულიერი ცხოვრება აიგება /ვ. ვუნდტი/. 3. დაბოლოს, არსებობს ისეთი შეხედულებაც /ნ. ახი/, რ-ის თანახმადაც შეგრძნებასა და მარტივ გრძნობას კიდევ უნდა დაემატოს ნებელობის ელემენტარული პროცესი. ამრიგად, გამოდის რომ თითოეული ფს-კური კლასი საკუთარი სპეციფიკური ელემენტარული მასალისაგან აიგება.

ფაქტია, რომ აღ-ნის ფს-კურ ფენომენტა სამკვიდრო სამ ურთიერ-თისაგან მკვეთრად განსხვავებულ ჯგუფს წარმოადგენს /აზროვნება, გრძნობა, ნებელობა/, ამიტომ ძნელია დავეთანხმოთ შეხედულებას, რომ თითქოს ყველა მათ ერთი ელემენტარული განცდა უღვეს საფუძვლად.

ელექტრ/აკომპლექსი. — იხ. ოიდიპოსკომპლექსი.

ემერტის კანონი — ეხება „მხედველობის თანამიმდევარი კვალის“ სიდიდეს საპროექციო მანძილთან დაკავშირებით: რაც უფრო ახლოა ცხ-თან კვალის საპროექციო ადგილი, მით უფრო მცირე სიდიდის მო-ჩანს იგი /კვალი/, რაც უფრო შორსაა — მით უფრო დიდია. ეს დაად-სტურა ემერტმა და გამოხატა შემდეგი კანონით: „კვალის სიდიდე სა-პროექციო მანძილის პირდაპირპროპორციულია“.

ემოცია /ფრანგ. émotion — ამოძრავება, შერყევა/ — ფს-კურ მოვ-ლენათა ერთ-ერთი ძირითადი კლასი; გრძნობის სხვადასხვა ჯგუფის საერთო სახელწოდება. საკუთრივ ე. მაინც ძლიერი ინტენსივობის მქო-ნე გრძნობითი განცდების /სიამოვნება—უსიამოვნების/ გამომხატველად ითვლება. ე-ურ მდგომარეობაში გრძნობითი განცდა სულიერი მღელვარე-ბის უფრო მაღალ დონეს აღწევს და უფრო მწვავე და სწრაფი მიმდინა-რეობით ხასიათდება, ვიდრე ჩვეულებრივი, ადეკვატური რეაქციის გრძნო-ბა. ძალიან დიდი სიძლიერის ე. აფექტში გადადის და ამ სახელწოდებო-თაა ცნობილი /იხ. აფექტი/.

ძლიერი ე. იწვევს ფს-კურ ფუნქციათა მოქმედების შეცვლას /შე-ხსიერების ჩაეარდნა, აზრების ქრეფ-ღარევა/, რ-ის შედეგად პიროვნე-ბის რეაქციები ნაკლებ ადეკვატური და არამიზანშეწონილი ხდება. ასე-თი სახის ე-ას თან სდევს ნეირო-ვეგეტატიური ფუნქციის ჰორმონალური მოქმედების მოშლა, რაც იწვევს სხეულებრივი მოძრაობების ორგანული

და სეკრეტორული რეაქციების ღრმა ცვლილებებს /მიმიკა, პანტომიმიკა, გულსცემა, სუნთქვა, სისხლის მიმოქცევა, ცრემლთადენა, ოფლიანობა და სხვა/ იხ. ჯემს-ლანგეს თეორია. ზოგი მკვლევარი ე-ას ყველა გრძნობაზე ავრცელებს, ყოველ გრძნობას შეუძლია ე-ის დონეს მიაღწიოს, თვით „ინტელექტუალურ გრძნობებსაც“ კი, ზოგი კიდევ მას რამდენიმე გრძნობით საზღვრავს /იხ. გრძნობა/.

ემპირიზმი /ბერძ. *empeiria* – გამოცდილება/ – 1. ფილოს. მიმართულება, რის თანახმად, სინამდვილის შემეცნების წყაროს მხოლოდ გამოცდილება, ემპირია წარმოადგენს, ე. ი. ის, რაც ად-ნს გარესამყაროს შემოქმედების შედეგად შეგრძნებებისა და აღქმების სახით ეძლევა. აზროვნება, ე-ის შეხედულებით, მხოლოდ ამ შეგრძნებების და აღქმების საფუძველზე აიგება და მისი სისწორის კრიტერიუმსაც ეს ემპირია, გამოცდილება წარმოადგენს. თუ აზროვნების პროდუქტი ეთანხმება გრძნობად მონაცემებს, ეს ნიშნავს, რომ აზროვნება ემშაბრტებს ასახავს, საწინააღმდეგარაციონალიზმი.

2. ფს-გიაში – მიმართულება, რ-იც ფს-კის ფორმირებისა და განვითარების ერთადერთ ფაქტორად გამოცდილებას თვლის, საწინააღმდეგოდ „ნატივიზმისა“, რ-აც ასეთ ფაქტორად თანდაყოლილობა მიაჩნია. /იხ. ნატივიზმი და გენეტიზმი/.

ემპირიული ფსიქოლოგია – მეც. ცნობიერების მოვლენების შესახებ, წარმოიშვა მე-18 – მე-19 ს-ში. თავის საკვლევ საგნად მიიჩნევდა არა სულს, რ-ის არსის ძიება მეტაფიზიკური ფსიქოლოგიის საქმედ ითვლებოდა, არამედ რეალურად მოცემულ მოვლენებს: ად-ნის განცდებს – წარმოდგენებს, აზრებს, გრძნობებს, სურვილებს და, საზოგადოდ, ცნობიერების ფაქტებს, რ-იც ემპირიულად არსებულ სინამდვილეს.

ვინაიდან ე. ფ-ის თანახმად ყოველი განცდა, ფს-კური მოვლენა მხოლოდ შინაგან გამოცდილებაში გვეძლევა, უშუალოდ შინაგანი დაკვირვებით ანუ, ინტროსპექციით მიიწვდომება, ამიტომ იგი ისტორიულად „ინტროსპექტრული ფს-გიის“ სახელითაცაა ცნობილი. /იხ. ინტროსპექტრული ფს-გია/.

ენა – ად-ნთა ურთიერთობის საშუალება, შესაძლებელს ხდის ად-ნთა შორის კავშირის დამყარებას, წარმოადგენს აზროვნების იარაღს, წარმოქმნილია საზოგადოებრივი ცხოვრების საფუძველზე და რ-იც სოც. მოვლენა ად-ნის სპეციფიკურობას შეადგენს, განსაზღვრავს და გამოყოფს ად-ნს ყველა სხვა ცოცხალი არსებისაგან. ე. არის „დინამიკური სისტემა ნიშნებისა, რ-ლებიც იხმარება ადამიანთა ურთიერთობის, გაგებინების საშუალებად... ჩვეულებრივ მიუთითებენ ე-ის ორ სხვა ფუნქციაზე ე. ი. აზროვნების იარაღია, მას გარკვეული შინაარსის გა-

დ მოცემ ა ო ბ ი ე ქ ტ ი ვ ა ც ი ა ეკისრებათ“ /არნ. ჩიქობავა/ .
ეს სამი ფუნქცია ენისა: |საკომუნიკაციო, ექსპრესიული, და სიგნი -
ფიკაციური. ენის აუცილებელი კომპონენტებია, რათა გან ერთი მეორეზეა
დამოკიდებული.

აღნთა ურთიერთობა გაგებინებას გულისხმობს, რომ სიტყვის მიერ
რალაც შინაარსია მოტანილი და მისი გაზიარება უნდა მოხდეს. აზრის,
შინაარსის შეტყობინების გარეშე „გაგებინება“ ვერ მოხერხდება, „გა -
გებინების“ გარეშე კი ურთიერთობა უმიზნო ხდება. აზროვნების ფუნ -
ქციას ვერ დავაშორებთ საკომუნიკაციო ფუნქციას და, პირიქით. ხოლო
განვითარების თვალსაზრისით ამათგან წამყვანი კომუნიკაციის ფუნქციაა.

ე. წარმოიშვა საერთო შრომის პირობებში /იხ. მეტყველება/.

ენა მეშვეობით გადაეცემა თაობიდან თაობას. ე. მთელი ხალ -
ხის, ერის ქმნილებაა. „ხალხი, ერი ვერ დარჩება იმავე ხალხად, ერად,
თუ დაკარგა თავისი ე. ე ხალხის მეობის ძირითადი ნიშანია. ე. მანამდე
ითვლება ცოცხალ ე-ად, სანამ მას ხმარობენ ურთიერთობის საშუალებად.
თუ მას ეს დანიშნულება მოეშალა, იგი მკვდარია. კლასიკური ლათინური,
იულიუს კეისარისა და ციკერონის ე., შესანიშნავად დამუშავებული ე.,
მკვდარი აღმოჩნდა, როცა დაკარგა საკომუნიკაციო ფუნქცია. დიდი ხნის
სიცოცხლე არ უწერია ე-ს, როგორც აზროვნების იარაღს, თუ მას ურთი -
ერთობის საშუალებად აღარ ხმარობენ: რა ენაზედაც საუბრობენ, იმ
ენაზე იწყებენ აზროვნებასაც. ექსპრესიული ფუნქცია დამოკიდებულია
საკომუნიკაციოზე“ /არნ. ჩიქობავა/. ენის საკომუნიკაციო ფუნქცია ენის
არსებობის პირობაა.

ენაზღუთა — ენამოშლილობის ერთ-ერთი სახე. ე-ით დაავადებულ ადამს
უჭირს სიტყვის შეუფერხებლად წარმოთქმა: ლაპარაკის პროცესში სა -
ნამ სიტყვის თქმას დაასრულებდეს, იმეორებს მას |რამდენიმეჯერ ზედიზედ -
ლაპარაკის შეფერხებას ხშირად თან სდევს პირისახის კუნთების კრუნ -
ჩხვითი მოძრაობები. დაკავშირებულია |ნევროზებთან ან ც. ნ. ს. ორგა -
ნულ ცვლილებებთან. საჭიროებს სპეციალურ ლოგოპედურ გამასწორებელ
ვარჯიშს.

ენგრამი /ბერძნ./ — გალიზიანებით გამოწვეული ცვლილება თავის
ტვინში, ორგანულ-ფიზიოლ. კვალის, მეხსიერების საფუძველი სუბსტრა -
ტის სახით. ტერ. ე. შემოღებულია რ. ზემონის მიერ მეხსიერების მოვლე -
ნის ახსნის მიზნით. ე-ების ერთობლიობას რ. ზემონმა „მნემე“ უწოდა,
როც, მისივე აზრით, წარმოადგენს მთელი ორგანული ბუნების დამახა -
სიათებელ „ბიოლოგიურ, არაცნობიერ მეხსიერებას“.

ენდოგენური /ბერძ. endon — შიგნით და genes — წარმოშობა/ —
შინაგანი ფაქტორების ზეგავლენით წარმოქმნილი რაიმე მოვლენა. მაგ.

ორგანიზმის განვითარებისთვის შინაგანი სეკრეცია ერთ ფაქტორს წარმოადგენს, ხოლო ჰაერი და კვება-ეგზოგენურს /იხ./.

ენდოთიმური | საფუძველი /ბერძ. endon – შიგნით/ – ფ. ლერშის მიერ შემოღებული ტერ. მისი ანთროპოლოგიური თეორიის თანახმად, პიროვნების შინაგანი აგებულება ვერტიკალურ-ფენობრივი წყობისაა, ყველაზე ძველი ქვედა ნაწილი – ძირითადი ენდოთიმური ფენაა, რაც მან ე. ს. /Endothymer grund / უწოდა. ყველაზე უახლეს ზედა ფენას გონება და ნებელობა ემყარება.

ე. ფენა, ფ. ლერშის შეხედულებით, აღნის სასიცოცხლო, ინტიმური შინაარსების საფუძველი და მატარებელია, იგი ინსტინქტების, „სიცოცხლის გრძნობისა“ და თვითგრძნობის წყაროა. სიცოცხლის ძირითადი განწყობილებები, ე. წ. „მიმართულობის“ გრძნობები, მოლოდინი, იმედი, სიხარული, მწუხარება და საზოგადოდ მთელი გრძნობით-აფექტური სფერო და თვით სიცოცხლის დინამიკის გრძნობა ე. ს-ლიდან წარმოიშობა. „სულიერი ცხოვრება ე. ს-ლიდან იღებს თავის შემოქმედებით. დინამიკას და თავის თემატიკის შინაარსს“ /ლერში/. რაც უფრო ახლოა ფს-კური მოვლენა ე. ს-თან, მით უფრო ახლო დგას იგი „სიცოცხლის გრძნობასთან“ და მით უფრო მოკლებულია ცნობიერებას; რაც უფრო დაშორებულია ფს-კური მოვლენა ე. ს-ს და მიახლოებულია ზედაპიროვნულ კოგნიციურ სფეროს /იხ. პიროვნული ზედნაშენი/, მით უფრო მოკლებულია იგი თვით-გრძნობას /„სიცოცხლის გრძნობას“/ და მით უფრო ცნობიერი იგი. მართალია, ე. ს. დაპირის-ა ზედაპიროვნულ ფენასთან /გონება, ნებელობა/, მაგრამ ეს დაპირის. ლერშთან შინააღმდეგობაში არ გადადის /რაგორც მაგ., ლ. კლაგესთან, რათნაც სიღრმის ფენები კონფლიქტურადაა დაპირისპირებული გონით ფენასთან/. ლერშთან ე. ს. და ზედა ცნობიერი, კოგნიციური სფერო ინტეგრირებულია ერთიან და მთლიან პიროვნებაში /იხ. „სიცოცხლის გრძნობები“/.

ენდომორფული ტიპი – იხ. სხეულის აგებულების ტიპები.

ენტუზიაზმი /ბერძ. entusiasmōs – აღფრთოვანება, გატაცება/ – რაიმე იდეით, ან იდეალით გამოწვეული ამაღლებული სულიერი განწყობილება, თავდავიწყებითი გატაცება ამ იდეით; მთელი ძალების მობილიზება მისი განხორციელებისთვის, ენერჯის უკიდურესი დაძაბვა, თავდადებული მუშაობა.

ენტელეჩია /ბერძ. entelecheia – რაც თავის თავში შეიცავს მიზანს, რაც დასრულებულია, დამთავრებულია/ – არისტოტელეს ფილოსოფის ძირითადი ტერ. არისტოტელე სულს სიცოცხლის პრინციპად და მოქმედების მიმმართველ ძალად თვლიდა და, როგორც ასეთს მას ორგანიზმის პირველ ე-ად მიიჩნევდა. ე-ში გულისხმობდნენ პოტენციურად არსებული მი-

ზნის განხორციელებას, არსის შინაგანი სასიცოცხლო ძალის გამოვლენას

ე-ის ცნებას იყენებდნენ სქოლასტიკაშიც. ახალ ფილოს-ში გ. ლაიბ-ნიცი მონადას ე-ად თვლიდა. ე-ის ცნებას იყენებდა ახალ დროში ჰ. დრი-ში /1867 - 1941/ «ფსიქოიდის» სახელწოდებით /იხ. ფსიქოიდი/.

ეპილეფსია ანუ ეპილეფსიური დაავადება /ბერძ. epilepsia - უეცარი შეჩერება, გულყრა/ - მძიმე, ქრონიკული დაავადება. ახასიათებს პერიოდული გულყრები კრუნჩხვებითა და ცნობიერების დაკარგვით/ე. წ. დიდი გულყრა - grand mal / ან ცნობიერების ხანმოკლე დაკარგვა კრუნჩხვების გარეშე / ე. წ. მცირე გულყრა - petit mal / ან ავად-მყოფური მდგომარეობანი, რთაც ეპილეფსიის ეკვივალენტებს უწოდებენ. ამ უკანასკნელთ მიეკუთვნება: ცნობიერების ბინდისებური აშლა; გუნება-განწყობილების უმიზნო შეტევისებური შეცვლა, რის დროსაც ავად. სევდანარევი აგზნების მდგომარეობაშია /ე. წ. დისფორია/ და ამბულატორიული ავტომატიზმები. აღნიშნული მდგომარეობანი ან გულყრის შემცველის, მისი ეკვივალენტის სახით ვლინდებიან, ან წინ უსწრებენ, ან თან სდევნენ გულყრას. ე-ის შემთხვევაში თანდათან ვითარდება ხასიათის სპეციფიკური ნიშნები /ეპილეფსიური ხასიათი/ და პიროვნების ტიპური ცვლილებები, რიც არაიშვიათად ჰკუასუსტობით მთავრდება. რიგ შემთხვევაში, დაავადების მიმდინარეობის ცალკეულ ეტაპებზე, აღინიშნება ფსიქოზური მოვლენები /ეპილეფსიური ფსიქოზი/.

ე-ის ეტიოლოგია არაა საბოლოოდ დადგენილი. ე-იური დაავადებებისაგან, რაც «გენუინურ, კრიპტოგენურ, იდიოპათიურ» ეპილეფსიასაც უწოდებენ, განასხვავებენ ე. წ. ს ი მ პ ტ ო მ უ რ ანუ მ ე ო რ ა დ ე-ს. ამ ტერმინის ქვეშ იგულისხმება სხვადასხვაგვარი ეტიოლოგიის დაავადებანი, რომელთა მიმდინარეობაშიც თავს იჩენს ეპილეფსიური გულყრები /თავის ქალის ტრავმა, თავის ტვინის სიმსივნე, თავის ტვინის ინფექციური დაავადებანი, ქრონიკული ალკოჰოლიზმი და სხვა/.

ეპიფენომენი /ბერძ. epi-დან, შემდეგ და phainomenon - მოვლენა/ - თანმხლები მეორეული მოვლენა, მაგ., ბიჰევიორისტული ფს-გიის თანახმად ფს-ქიკა ფიზ. -ფიზიოლ-ი. მოვლენების მხოლოდ თანმხლები ფენომენია, რიც თავის მხრივ მოკლებულია დამოუკიდებელ ბიოლოგიურ მნიშვნელობას. ყოველი არაძირითადი არა თავის თავში დასრულებული მოვლენა, არამედ სხვა მოვლენის თანმხლები ფენომენი არის ამ მოვლენის ე-

ერგოგრაფი /ბერძ. ergon - მუშაობა/ - კუნთების მუშაობის გამზომი |აპარატი, რსაც დართული აქვს გარკვეული სიმძიმე; ცპ-ათი-

თის მოძრაობით ეს სიმძიმე უნდა ასწიოს და დაუშვას რიტმულად /მე - ტრონომის რხევის მიყოლებით/. თითის მოძრაობა გრძელდება კუნთის სრულ დაღლამდე | შედეგი იწერება კიმოგრაფზე, მუშაობა აღინიშნება კილოგრაფებში. ცნობილია და გავრცელებულია ა. მოსოს |ერგოგრაფი.

ერიტროფობია /ბერძ. *ereuthēin* – გაწითლდება და *phobos* – შიში/ – გაწითლების შიში, აღწს ეშინია სხვასთან შეხვედრის ან საუბრის დროს რომ გაწითლდეს. გაწითლების შიში გარკვეული ნევროზის საფუძველზეა აღმოცენებული და აკვიატებული ხასიათისაა /იხ. აკვიატებული წარმოდგენა/.

ეროგენური ზონები /ბერძ. *Eros* - იდან / – სხეულის ნაწილები, რთა გაღიზიანება იწვევს სექსუალურ აგზნებას.

ეროსი /ბერძ. *Eros* – სიყვარულის ღმერთი/ – ბერძნულ მითოლოგიაში: სიყვარულის, სქესობრივი სწრაფვის სიმბოლოა თანამედროვე გაგებით იხმარება ფართო მნიშვნელობითაც, გულისხმობს: მისწრაფებას, აღტყინებას ყოველი სულიერ-გონითი შემოქმედებისადმი, მეცნიერებისადმი, ხელოვნებისადმი და სხვა. ამ გაგებით იგი ნიშნავს | სიცოცხლისაკენ სწრაფებას, სიცოცხლის სიყვარულს.

ეროტომანია /ბერძ. *Eros* და *mania* – ვნება, სიშმაგე/ – ავადმყოფურად გამწვავებული სქესობრივი გრძნობა, ვითარდება პარანოიდული მდგომარეობის თანმხლები სულიერი აშლილობის სახით. ავადმყოფს ჰგონია, რომ მასში შეყვარებულია ერთდროულად ერთი ან რამდენიმე პირი. ასახელებს ისეთებსაც, რებიც მას სრულებით არ იცნობენ.

Esse est percipi – ლათ. „არსებობს მხოლოდ ის, რაც აღქმაშია მოცემული“ /გ. ბერკლი, 1687 - 1753/ – სპირიტუალიზმის და აგრეთვე სო-

ლიფსიზმის მთავარი დებულება, რის მიხედვითაც გარესამყარო არსებობს მხოლოდ რაც იღუა ჩვენს წარმოდგენაში და აზროვნებაში, ე. ი. არსებობა უდრის აღქმას.

ესთეზიომეტრი /ბერძ. *aisthēsis* – მგრძნობელობა და *metreo* – ვზომავ/ – კანის მგრძნობელობის შესწავლის იარაღი. გამოიყენება: კანზე მოთავსებულ, შეხების ანუ დაწოლის შეგრძნების |წერტილთა დასადგენად. ცნობილია: ა/ მ. ფრაის ე., წარმოადგენს ლითონის მილს, რომელშიც ცხენის ძუაა გაყრილი, მისი მოძრავე ბოლო თავისი წვერით კანის ზედაპირს აღიზიანებს და შეხების შეგრძნებას იწვევს; ბ/ ხ. სპირმენის ფარგალი, რის ფეხების გაშლაც შეიძლება და ურთიერთთან მიახლოებაც. ამ ე-ით იკვლევენ | სივრცითი აღქმის ზღურბლს კანის მგრძნობელობის მოდალობაში. გ/ ვებერის ე., – იმავე პრონციპზეა აგებული.

ე. გამოიყენება ადამიანის დაღლილობის ხარისხის გამოსაკვლევადაც,

ვინაიდან დადლილობის დროს კანის მგრძობელობა კლებულობს.

ესთეტიკური გრძობა – უმაღლესი გრძობა, წარმოიშობა ისეთი საგნების ჯვრეტის საფუძველზე, რიც სილამაზის, მშვენიერების განცდას იწვევენ. მაგ., ასეთია ბუნების მშვენიერება, ან რაიმე მაღალმხატვრული პოეტური ან მუსიკალური ნაწარმოები, ფერწერის ან ქანდაკების ნიმუშები და სხვა. ე. გ-ის სუბურ მდგომარეობაში საგნის ობიექტური ვითარებაა ასახული, მასში ნაგულისხმევია ყოველთვის საგანში ჩაქსოვილი სახე მშვენიერებისა. ამის გამო ე. გ. დიფერენცირებული გრძობაა /არ არის სულ მთლად შერწყმული განმცდელის მთლიან პიროვნებასთან/. მასში საგანი თავისი სპეციფიკით – მშვენიერებით – წინაა წამოწეული.

ესთეტიკური ტკობა – იხ. ქცევის ინტროგენური ფორმა.

ეტიოლოგია /ბერძ. aitia – მიზეზი და logos – მოძღვრება/ – გულისხმობს მოვლენის წარმოშობის პირობებსა და მიზეზებს. მაგ., მედიცინაში რომელიმე დაავადების მიზეზის და წარმოშობის პირობების დადგენა მის ე-ის დადგენას ნიშნავს.

ექსპანსიური /ლათ. expansio, ფრანგ. expansif – გაფართოება, ვრცელბა/ – ადვილად აგზნებადი ტემპერამენტის ად-ნი, რიც გარეგამაღიზიანებელს გადამეტებულად მწვავე საპასუხო რეაქციას აძლევს, თავის სურვილებს ვერ ფლობს, გრძობებს ვერ ფარავს.

ექსპერიმენტი /ლათ. experimentum – ცდა/ – ბუნების სინამდვილეზე დაკვირვების ერთ-ერთი სახე. საწინა. „ბუნებრივი დაკვირვებისა“ ე. არის დაკვირვება ისეთ მოვლენაზე, რიც თვით მკვლევარის მიერ ბუნებრივად შექმნილ პირობებში არის გამოწვეული. ე-ის მთელი უპირატესობა „ბუნებრივ დაკვირვებაზე“ სწორედ აქედან მომდინარეობს, სახელდობრ: 1. მკვლევარს შეუძლია გამოიწვიოს დაკვირვებისათვის ნაერაუდევი მოვლენა და დააკვირდეს იმდენხანს და იმდენჯერ, რამდენხანსაც და რამდენჯერაც ეს საჭიროა მისი მიზნისათვის. ასეთი დაკვირვება ამოწმებს, აკონტროლებს და აზუსტებს შესამეცნებელ ობიექტს. 2. ე-ული დაკვირვების საგანი „ბუნებრივ დაკვირვებას“ არასოდეს არ ეძლევა ამიტომ მისი სრული წვდომა მხოლოდ ე-ის საშუალებით შეიძლება. ყოველი ახალი ე. ახალი ფაქტის აღმოჩენაა. ე. განუწყვეტლივ ამდიდრებს ჩვენს ცოდნას სინამდვილეზე, მაგ., „ბუნებრივი დაკვირვებიდან“ ვიცით, რომ მზის სინათლე სითბოს წყაროა, მაგრამ, რომ ის რთული შედგენილობისაა და შვიდი ფერადი სხივისაგან შედგება, ეს ფაქტი „ბუნებრივ დაკვირვებაში“ არასოდეს არ გვეძლევა და მის არსებობას ბუნებაში მხოლოდ ე-ით ვწვდებით. 3. მოვლენის განზრახ გამოწვევა და მისი პირობების ნებისმიერი ვარიაცია მისი მიმდინარეობის /დი-

ნამიკის/კანონზომიერების დადგენის საშუალებას იძლევა. ე-მა ბუნე-
ბისმეტ-ში დაადასტურა, რომ ყოველი სხეული სითბოს ზეგავლენით ფარ-
თოვდება, რომ სხეულის გაფართოების სიდიდე გახურების ხარისხზეა და -
მოკიდებული და რომ მყარი სხეულებიდან ზოგი მეტად ფართოვდება /თით-
'ბერი /და ზოგი- ნაკლებად /მინა/, რომ სითხეები უფრო მეტად ფართოვ-
დება, ვიდრე მაგარი სხეული, ხოლო გაზები - ორიჯზე მეტად. აღნიშნუ-
ლი მოვლენები ე-თაა აღმოჩენილი.

ე. ფს-გიაში სრულებით ანალოგიურია ე-ისა ბუნებისმეტყვე- მაგ.,
ის ტექტი, რომ მიღებული შთაბეჭდილებიდან ზოგი გვახსოვს და ზოგი გვა-
ვიწყდება, ეს ყველამ |საკუთარი გამოცდილებიდან იცის, მაგრამ დახსო-
ვებისა და დავიწყების პროცესებს გარკვეული კანონები რომ მართავს ეს
უბრალო დაკვირვებაში არ ჩანს და ცოდნას ამის შესახებ მხოლოდ ე- იძ-
ლევა.

ყოველი ე. ფს-გიაში, რაც ე. ყველა იმ ნიშნის მატარებელია, რაც
ზემოთ საბუნებისმეტყვე. ე-ის ანალიზმა გვიჩვენა. ე. ი. ფს-კური სინამ-
დვილის კვლევის სფეროშიც ე. მკვლევარის მიერ განზრახ გამოწვეული
მოვლენის დაკვირვებაა, ისეთი მოვლენისა, რაც „ბუნებრივ დაკვირვება -
ში“ არასოდეს არ შეიმჩნევა და რის ყოველ მხრივ შესწავლის საშუალე-
ბას მისი მრავალჯერ გამეორება და ცვალებად პირობებში ე-ული დაკვირ-
ვება იძლევა.

ექსპერიმენტული თამაში - თავს იჩენს „ძუძუს ბავშვობის“ ხანაში,
დაბადებიდან მეექვსე თვეზე. ამ ასაკის ბ-ვი იწყებს საგნებზე მანიპულა-
ციებს; ასეთებია: საგნის აღება-დაგდება, რახუნი, ქაღალდის დაფხრეწა,
ყურის მოწევა, თმის მოჩეჩვა, სათამაშოების მტვრევა და სხვა. ასეთი თა-
მაშის პროცესში ბ-შვი ეცნობა საგანთა თვისებებს, თითქოს ცდას ახდენს
მათზე, ამიტომ ასეთ თამაშს ე. თ. ეწოდება გრძელდება მეორე წლამდე.

ექსპერიმენტული პედაგოგია - იხ. პედაგოგიური ფსიქოლოგია

Experimentum crucis /ლათ/ - გადამწყვეტი ექსპერიმენტი, ე. ი. ისე-
თი ექსპერ, რის საფუძველზე შეიძლება ექსპერიმენტული პრობლემის
საბოლოო გადაწყვეტა.

ექსპერიმენტული ფსიქოლოგია - იხ. ფსიქოლოგია; ექსპერიმენტი.

ექსპლიკაციური ფსიქოლოგია - იხ. ახსნითი ფსიქოლოგია

ექსპლორაცია /ლათ. exploratio - გამოკვლევა/ - ფს-გიაში - გამო-
კითხვა, საუბარი. ფართოდ იყენებენ ფსიქოდიავნოსტიკის მიზნით. ფს-გი
მიმართავს ე-ს, როცა მას პიროვნების შესწავლის ამოცანა უდგას: უს-
ვამს სუბს წინასწარ შემუშავებულ კითხვებს, რბიცი მისი აზრით, ააშკა-
რავებენ| სუბის დაფარულ მხარეებს, ნიშნებს, თვისებებს, მიდრეკილებას,
ინტერესს, ემოციას და სხვ. ე. ახლო დგას ფსიქოანალიზის მეთოდთან. ე-ს მიმა-

რთავენ აგრეთვე პროფესიული მიდრეკილების გამოვლენის და აღმზრდე -
ლობით-პედ. მიზნით.

ე-ის გამოყენებისას უნდა მიექცეს საგანგებო ყურადღება, განსაკუთ-
რებით ენას, მეტყველებას, იგი სავსებით გასაგები უნდა იყოს | სუბ-სათვის.

ექსპლოზიური რეაქცია /ფრანგ. explosion – აფეთქება/ – გაღიზიანების საპასუხოდ წარმოშობილ მწვავე აფექტური რეაქცია, ერთბაშადი, ფიციხელი აფეთქება. რ-რც მიდრეკილება ერთსა და იმავე სუბ-ში მისი ხშირი გამეორება ახასიათებს ფსიქოპათებს, ალკოჰოლიკებს და, საზოგადოდ, ფს-კურად არაჯანსაღ ად-ებს.

ექსტაზი /ბერძ. ek – გან და stasis – მდგომარეობა, თავის თავის გარეთ ყოფნა/ – აგზნებული მდგომარეობა უმაღლესი ხარისხით, | ესაზღვრება შეშლილობას. ე-ს მდგომარეობაში ად-ნი ნეტარებას განიცდის, უკიდურესად აღფრთოვანებულია, მოწყვეტილია სინამდვილეს, საკუთარი ფანტაზიის სახეებს სინამდვილედ მიიჩნევს; აქვს მხედველობითი და სმენითი პალუცინაციები. ხშირად რელიგიური განცდის საფუძველზე წარმოიშობა რელიგიურ ე-ში მყოფთ სწამთ, რომ შეუერთდნენ უმაღლეს არსებას – დემერს. დამახ. სექსუალურ ემოციასთან მჭიდრო კავშირი. /საწინ. ინსტაზი/.

ექსტეროგენური ქცევის ფორმა – იხ. ქცევის ექსტეროგენური ფორმა.

ექსტერორეცეპტორი /ლათ. exter – გარეთ, receptor – მიმღები, აღქმა/ – გრძნობათა ორგანოების სახელწოდება, ასეთია: თვალი, ყური, ცხვირის ლორწოვანი გარსი, კანი.

ექსტრავერტული – იხ. ინტროვერტული, ექსტრავერტული.

ექსტროსპექციის მეთოდი /ლათ. exter – გარეთ, specio – ხედვა/ – ფს-გიაში სხვათა დაკვირვების მეთოდი. იყენებენ სხვისი სულიერი ცხოვრების კვლევის მიზნით; ობიექტურ დაკვირვებას ახდენენ სხვისი სულიერი ცხოვრების „გამომხატველ მოძრაობებზე“ და აქედან „ანალოგიით დასკვნის მეთოდის“ საფუძველზე გამოაქვთ დასკვნა მისი სულიერი მდგომარეობის შესახებ.

ექსცენტრული პიროვნება /ლათ. ex – გან, იდან, centrum – ცენტრი/ – ზედმეტად აგზნებული, უწონასწორო, ახირებული ხასიათის ად-ნი; რ-ის ქცევა ჩვეულებრივ ნორმის ფარგლებს სცილდება.

ექსპიზიციონიზმი /ლათ. exhibitionismus – დანახვა/ – სექსუალური გაუკუღმართება /პერვერსია/; სექსუალური აგზნება და დაკმაყოფილება მიიღწევა საკუთარი გაშიშვლებული ტანის და განსაკუთრებით გენიტალური ორგანოების ყურებით, ან სხვისთვის ჩვენებით. ხშირად სულიერი დაავადების ნიშანია.

ექტომორფული ტიპი – იხ. სხეულის აგებულების ტიპები.

ექვი - |მეცნ-ში - თავისებური ფს-კური განცდა, აღ-ნს უჩნდება აზ-რი /ექმნება შთაბეჭდილება/, რომ გარკვეული მოვლენა ისეთი არ არის რ-რიც ჩანს, რომ ამ მოვლენას აქვს დაფარული მხარე, სხვა განზომილება, რ-იც შეიძლება საპირ-ც კი იყოს იმისა, რაც ჩანს. ასეთი ე. ყოველი მეცნიერული ძიების დასაწყისია. ამ აზრით ე. ინტელექტუალურ გრძნობათა ჯგუფს განეკუთვნება /იხ. გრძნობა/.

ჩვეულებრივ ცხოვრებაში ე. ნიშნავს აზრის შემუშავებას, რომ შექმნილ სიტუაციაში სხვა, ფარული და საწინააღმდეგო მომენტი შეჭრილი; მაგ., კაცს აღეძვრის აზრი, რომ მეგობარი, რ-აც ის მთლიანად ენდობა, მას ლალატობს. აი, ეს „აღძრული აზრი“ არის ექვის დასაბამი. მაშინვე იწყება ამის დამადასტურებელი საბუთების ძიება, „აღძრული აზრი“ სუბ-ს ხან სინამდვილედ ეჩვენება, ხან არა. აღ-ნს ეცლება დარწმუნებულობის ნიადაგი. იწყება გაორება, იგი მერყეობს ორსავე შესაძლებლობას შორის; მას ეუფლება ძლიერი უარყოფითი ემოცია, რ-იც თანდათან მთელ პიროვნებას მოიცავს, იგარგება საღი განსჯის უნარი, მდგომარეობა აფექტში გადადის და ტრაგიკული ფინალისკენ მიიწევს /გავიხსენოთ ოტელოს მაგალითი/. ე. მიმდინარეობს დაურწმუნებლობის, გადაუწყვეტლობის, მერყეობის განცდების პირობებში. ეს ამბივალენტურ გრძნობათა ჯგუფს მიაკუთვნებენ.

3

ვალიდობა /ლათ. validus - ჯანსაღი, ძლიერი, ძალის მქონე/ - ფს-გიაში ნიშნავს ტესტის ვარგისობას, საიმედოობას ანუ რელიაბილიტობას; ამ შემთხვევაში საკითხი ეხება ტესტის ფსიქოდიავნოსტიკურ ვარგისობას, მის შემეცნებით ღირებულებას; თუ რამდენად არის ტესტი თავისი დანიშნულების შესატყვისი, რამდენად სწორად და ზუსტად ავლენს ტესტი სუბიექტის თვისებას, უნარს, დისპოზიციურ თავისებურებას, რ-ის გასაზომად არის ის ნავარაუდევო, შესწევს თუ არა დიაგნოზის ან პროგნოზირების ძალა; რამდენად აკმაყოფილებს ყოველი ტესტისადმი წაყენებულ მოთხოვნებს, სტაბილურობას, რიცხოვრივი გამოხატვის შესაძლებლობას, გასაზომი ნიშნის ხარისხობრივად დიფერენცირებას; უნარს და სხვა, „მთლიანი პიროვნების“ ან „ხასიათის პროექციული ტესტების“ ვარგისობის შემოწმება უფრო რთულია და ძნელი, ვიდრე რაოდენობრივი შეფასების ტესტებისა, რ-თა მიღწევების რაოდენობრივი აღრიცხვა და რიცხოვრივი გამოხატვა ადვილად ხერხდება /მაგ., ინტელიგენტობის შემოწმების ტესტები/. ტესტის ვარგისობის შემოწმების ხერხებია: აღ-ნთა დიდ რიცხვზე მათი აპრობაცია, პარალელურ ტესტთა მეთოდი /ორი ტესტით მსგავს პიროვნებათა გამოცდის შედეგების ურთიერთთან კორელაცია/, ექსტრემული შემთხვევების შემოწმების ჩატარება.

ვარიაციის მოძღვრება - | დიფერენციული ფს-გიის ნაწილი. შეისწავლის აღ-ნის ერთი და იმავე ნიშნის ან თვისების ცვალებადობას სხვა-